

Μία Ιστορία πάθους και όχι επιστήμης

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΝΑΚΟΥ*

Οι επιστήμονες που ειδικεύονται στη διδακτική της Ιστορίας στον τόπο μας, αλλά και διεθνώς, έχουν επεξεργασθεί την έννοια της ιστορικής παιδείας, καθώς και κρίσιμα σύγχρονα ζητήματα που αφορούν τον σκοπό, το περιεχόμενο και τη διδακτική μεθοδολογία της σχολικής ιστορικής εκπαίδευσης, με βάση τη διεθνή σχετική έρευνα και μελέτη, τον κριτικό διάλογο και προβληματισμό. Μεταξύ άλλων, έχουν διαπιστώσει ότι το μάθημα της Ιστορίας, όπως αυτό μας είχε παραδοθεί από τον 19ο αιώνα, σε πολλές χώρες, αποσκοπούσε κυρίως στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης και ταυτότητας και στην καλλιέργεια μίας επίσημης μορφής συλλογικής «ιστορικής» μνήμης. Γι' αυτό και στις περισσότερες περιπτώσεις η σχολική εκπαίδευση, όπως αυτή διαμορφωνόταν από την Πολιτεία, παρείχε στα παιδιά, στους νέους και τις νέες, μία και μοναδική αυστηρά χρονολογική «ιστορική» αφήγηση του εθνικού παρελθόντος, που αφορούσε τη συνεχή πορεία του Έθνους.

Στο πλαίσιο αυτό, η διδακτέα ύλη του μαθήματος υπογράμμιζε γεγονότα, πρόσωπα, συνθήκες και καταστάσεις που συνέβαλλαν στη δόμηση ενός συνεχούς, ομοιογενούς και ένδοξου εθνικού ιστορικού παρελθόντος, ενώ από την άλλη πλευρά, υποβάθμιζε ή και αποσιωπούσε αντίστοιχα ζητήματα που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν κρίσιμα ηθικά, πολιτικά, αλλά και άλλου τύπου ερωτήματα για το Έθνος και την πορεία του στον χρόνο, καθώς και αρνητικά συναισθήματα για το εθνικό παρελθόν, τα οποία θα μπορούσαν να μειώσουν την εθνική συνοχή και την εθνική υπερηφάνεια των νέων.

Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, ότι τα σχολικά βιβλία της Ιστορίας προκαλούν μεγάλες εντάσεις στη χώρα μας, αλλά και διεθνώς, πολύ περισσότερο από τα άλλα σχολικά βιβλία, καθώς δεν εμπλέκουν μόνο ζητήματα επιστημονικής εγκυρότητας ή διδακτικής μεθοδολογίας, αλλά κυρίως ζητήματα εθνικής σημασίας.

Το θέμα που έχει προκύψει, επομένως, σε σχέση με το βιβλίο Ιστορίας της ΣΤ' δημοτικού συνδέεται κυρίως με το ερώτημα εάν και κατά πόσον η ιστορική εκπαίδευση αποσκοπεί ή πρέπει να αποσκοπεί στην πιστή αναπαραγωγή μίας εθνικής ιστορίας, με σκοπό τη διάπλαση μίας ομοιογενούς εθνικής ταυτότητας ή στην καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και γνώσης, με όρους που θέτει η επιστήμη της Ιστορίας.

Έτσι, εδώ και δεκαετίες, οι επιστήμονες μελετητές της διδακτικής της Ιστορίας υποστηρίζουν ότι το μάθημα της Ιστορίας, παρά τις εναλλακτικές προσεγγίσεις που μπορεί να ακολουθεί (π.χ. ως προς το περιεχόμενο: τοπική, εθνική, ευρωπαϊκή, παγκόσμια Ιστορία), θα πρέπει να εισάγει τα παιδιά στην επιστήμη της Ιστορίας, στις μεθόδους και τους κανόνες της πειθαρχίας της Ιστορίας. Θα πρέπει τα παιδιά να μαθαίνουν πώς δομούνται οι ιστορικές ερμηνείες με βάση τη μελέτη καταλοίπων του παρελθόντος ως ιστορικών μαρτυριών, πώς δομούνται οι ιστορικές αφηγήσεις, τι κάνει μία αφήγηση ιστορική και πώς αυτή διακρίνεται από άλλες, μη ιστορικές αφηγήσεις, πώς

διακρίνεται η Ιστορία από τις ιστορίες και τους μύθους.

Η εισαγωγή των παιδιών στην Ιστορία προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, την ανάγνωση, μελέτη και ερμηνεία διαφορετικών ιστορικών κειμένων και ιστορικών πηγών, τη σύνθεση ιστορικού λόγου και τη συμμετοχή σε κριτικό ιστορικό διάλογο που βασίζεται σε ιστορικά επιχειρήματα. Η άσκηση αυτή δεν αποσκοπεί στο να μαθαίνουν τα παιδιά να εργάζονται όπως οι ιστορικοί, αλλά στο να ακολουθούν μαθησιακές διαδικασίες με τις οποίες η Ιστορία αποκτά νόημα και με τις οποίες είναι δυνατόν να δομηθεί κριτική ιστορική σκέψη και γνώση.

Βεβαίως, μία τέτοιου τύπου προσέγγιση του μαθήματος της Ιστορίας, που προϋποθέτει την αποδοχή εναλλακτικών ιστορικών ερμηνειών, που ευνοεί την ισότιμη συμμετοχή μαθητών διαφορετικής θρησκευτικής, εθνικής, εθνοτικής, κοινωνικής και πολιτισμικής προέλευσης και που μπορεί να αξιοποιεί τις σύγχρονες τάσεις της επιστήμης της Ιστορίας (Ιστορία «από τα κάτω», φύλο και Ιστορία, προφορική Ιστορία) δεν ευνοεί την αναπαραγωγή της μίας, συνεχούς και ενιαίας εθνικής Ιστορίας, γιατί μεταξύ άλλων επικεντρώνει το ενδιαφέρον περισσότερο στη μαθησιακή διαδικασία από όσο στην κάλυψη αυστηρά καθορισμένης διδακτέας ύλης.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, το βιβλίο της Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού, που σχεδίασαν και έγραψαν η αναπληρώτρια καθηγήτρια κ. Μαρία Ρεπούση και οι συνεργάτες της, αποτελεί έναν άθλο, καθώς επιχειρήθηκε να ενταχθεί σε ένα και μόνο εγχειρίδιο 136 σελίδων η νεώτερη και σύγχρονη Ιστορία του τόπου μας με βάση τις αρχές της σύγχρονης επιστήμης της Ιστορίας και της διδακτικής της. Έτσι, οποιαδήποτε ορθολογική κριτική του βιβλίου θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τον τολμηρό χαρακτήρα της εφαρμογής σύγχρονων τάσεων της διδακτικής της Ιστορίας σε ένα παραδοσιακού τύπου διδακτικό εργαλείο, όπως είναι το ένα, μοναδικό και υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες κάθε τάξης σχολικό βιβλίο.

Με βάση τα σύντομα αυτά σχόλια, θεωρώ ότι ως Πολιτεία και ως κοινωνία οφείλουμε να σταματήσουμε να λιθοβολούμε με εμπάθεια επιστήμονες ιστορικούς συγγραφείς και βιβλία της Ιστορίας. Αντίθετα, οφείλουμε να ανοίξουμε δημόσιο κριτικό διάλογο για τον τύπο της ιστορικής παιδείας που ως Πολιτεία και κοινωνία επιθυμούμε να καλλιεργούμε στα νεαρά άτομα. Θέλουμε τα παιδιά, οι νέοι και οι νέες του τόπου μας να αισθάνονται υπερήφανα για ένα ένδοξο εσωστρεφές εθνικό παρελθόν, το οποίο ιστορικά τους διαφεύγει, ή θέλουμε να κατακτούν ιστορική γνώση και σκέψη που εν δυνάμει θα τα καθιστά ικανά, μεταξύ άλλων, να υπερασπίζονται και τα εθνικά δίκαια, συμμετέχοντας στον διεθνή διάλογο με ιστορικούς όρους;

*Η Ειρήνη Νάκου είναι επίκουρη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας